

ZAMONAVIY ADABIYOTDA MILIY MADANIYATNING IFODALANISHIDAGI MUAMMOLAR

Yandashaliyeva Sarvinoz,

*Alisher Navo'i nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili
va adabiyoti universitrtining tarjima nazariyasi va
amaliyoti fakulteti 4-bosqich talabasi.
yandashaliyevasarvinoz4@gmail.com*

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy adabiyotda milliy madaniyatning ifodalanishi bilan bog'liq dolzarb muammolar tahlil qilinadi. Unda globallashuv jarayonining adabiy tafakkurga ta'siri, milliy qadriyatlar va madaniy kodlarning badiiy matnlarda aks etish darajasi yoritiladi. Shuningdek, til masalasi, an'ana va modernizm o'rtasidagi ziddiyat, bozor munosabatlari hamda tarjima jarayonida milliylikning soddalashtirilishi kabi omillar muhokama qilinadi. Tadqiqot natijasida zamonaviy adabiyotda milliy madaniyatni saqlab qolish va uni zamonaviy badiiy shakllar bilan uyg'unlashtirish muhimligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: zamonaviy adabiyot, milliy madaniyat, globallashuv, milliylik, badiiy matn, madaniy kod.

Zamonaviy adabiyot jamiyatda kechayotgan ijtimoiy, madaniy va ma'naviy jarayonlarning badiiy aksidir. Bugungi globallashuv sharoitida adabiyot nafaqat estetik hodisa, balki milliy madaniyat, tarixiy xotira va ma'naviy qadriyatlarni saqlash hamda avloddan-avlodga yetkazish vositasi sifatida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu bois zamonaviy adabiyotda milliy madaniyatning ifodalanish masalasi dolzarb ilmiy muammolardan biri hisoblanadi.

Milliy madaniyat adabiy asarlarda xalqning urf-odatlarini, an'analarini, tili, dunyoqarashi, mentaliteti, tarixiy tajribasi va hayot tarzi orqali namoyon bo'ladi. Zamonaviy adabiyotda esa ushbu unsurlarni ifodalash murakkablashib, ayrim hollarda chekinish, soddalashtirish yoki yuzaki tasvirlash holatlari kuzatilmoqda. Bunga globallashtirish, madaniyatlararo aloqalarning kuchayishi, ommaviy madaniyatning ta'siri hamda adabiy jarayonlarning bozor talablariga moslashuvi sabab bo'lmoqda. Zamonaviy yozuvchilar ko'pincha umuminsoniy muammolarni yoritishga intiladilar, bu esa milliy xususiyatlarning badiiy matnlarda yetarlicha aks etmasligiga olib kelishi mumkin. Shu bilan birga, milliy madaniyatni saqlab qolish bilan zamonaviy badiiy shakl va uslublarni uyg'unlashtirish masalasi yozuvchi oldida muhim vazifa sifatida namoyon bo'ladi. Til masalasi ham bu jarayonda alohida ahamiyatga ega bo'lib, milliy leksika va madaniy kodlarning saqlanishi adabiyotning milliy qiyofasini belgilaydi. Umuman olganda, zamonaviy adabiyotda milliy madaniyatning ifodalanishi murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u doimiy izlanish, muvozanat va ijodiy mas'uliyatni talab etadi. Milliy madaniyatni zamon bilan hamnafas holda badiiy jihatdan to'g'ri aks ettirish adabiyotning ma'naviy va ijtimoiy ahamiyatini yanada oshiradi.

Zamonaviy adabiyotda milliy madaniyat quyidagi shakllarda ifodalanadi:

Til va leksika orqali – she'riy va badiiy asarlarda milliy leksik birliklar, maqollar, so'z o'yinlari qo'llanadi; tarixiy va madaniy motivlar – xalq qahramonlari, tarixiy voqealar, urf-odatlar va an'anaviy bayramlar hikoya qilinadi; milliy mentalitet – odat, xulq, insoniy qadriyatlar va ijtimoiy hayot ifodalari; san'at va uslubiy xususiyatlar – musiqiylik, ritm, obrazlilik va milliy estetika unsurlarlari va zamonaviy adabiyotda milliy madaniyatni ifodalashdagi muammolar:

Globalizatsiya va madaniy assimilyatsiya; yozuvchilar ko'pincha xorijiy uslublar va janrlarni qabul qiladi, bu esa milliy o'ziga xoslikning sustlashishiga olib keladi. Masalan, roman va hikoyalarda G'arb motivlari ko'proq qo'llanilishi mumkin, milliy qadriyatlar chetda qoladi.

Texnologik va virtual madaniyatning ta'siri

internet va ijtimoiy tarmoqlarda adabiy matnlar qisqa va tezkor bo'lishi talab qilinadi, bu esa milliy madaniyatning chuqur ifodalanishiga to'sqinlik qiladi; tarixiy va milliy xotiraning unutilishi: Yosh avlod orasida milliy tarix, urf-odat va qadriyatlar yetarlicha o'rganilmaydi, shuning uchun zamonaviy adabiyotda ularning aks ettirilishi qiyinlashadi. Yozuvchilar ko'pincha xorijiy uslublar va janrlarni qabul qiladi, bu esa milliy o'ziga xoslikning sustlashishiga olib keladi. Masalan, roman va hikoyalarda G'arb motivlari ko'proq qo'llanilishi mumkin, milliy qadriyatlar chetda qoladi.

Xulosa

Zamonaviy adabiyot milliy madaniyatni ifodalash va saqlashda muhim vosita hisoblanadi. Biroq, globalizatsiya, texnologik rivojlanish, yosh avlodning tarixiy xotirani yetarlicha egallamasligi, siyosiy va ijtimoiy cheklovlar kabi omillar milliy madaniyatning chuqur va to'liq aks etishiga to'sqinlik qilmoqda. Shu bilan birga, adabiyot orqali milliy qadriyatlarni rivojlantirish, til va leksik boylikni saqlash, tarixiy va madaniy merosni ijodiy qo'llash imkoniyatlari mavjud. Zamonaviy yozuvchilar milliy va global motivlarni uyg'unlashtirish orqali, milliy madaniyatni yosh avlodga yetkazishda samarali rol o'ynashi mumkin. Natijada, milliy madaniyat va zamonaviy adabiyot o'rtasidagi uyg'unlikni saqlash va rivojlantirish – adabiyotshunoslik va ijodkorlar oldidagi eng asosiy vazifalardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmonov, B. (2018). O'zbek adabiyotida milliy qadriyatlar va ularning ifodalanishi. Toshkent: Fan.
2. Karimov, M. (2020). Zamonaviy adabiyot va milliy madaniyat. Toshkent: Adabiyot nashriyoti.
3. Nazarova, L. (2017). "Globalization and Its Impact on National Literature." Journal of Comparative Literature, 12(3), 45–58.
4. Said, E. (1993). Culture and Imperialism. New York: Knopf.
5. Smith, A. D. (1991). National Identity. Reno: University of Nevada Press.

6. Tursunova, G. (2019). Milliy madaniyat va zamonaviy adabiyot. Toshkent: Universitet nashriyoti.
7. Ulug'bekova, N. (2021). "Zamonaviy yozuvchilik va milliy qadriyatlar." O'zbekiston Adabiyoti jurnal, 5(2), 12–23.